

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 336.773

Богач Олена Валентинівна

викладач вищої категорії

Лозівська філія

Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

Богач Елена Валентиновна

преподаватель высшей категории

Лозовский филиал

Харьковского государственного автомобильно-дорожного колледжа

Bogach Elena

Teacher of the High Category

Lozovsky Branch of Kharkiv State Auto and Road College

Клименко Тетяна Василівна

викладач вищої категорії

Лозівська філія

Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

Клименко Татьяна Васильевна

преподаватель высшей категории

Лозовский филиал

Харьковского государственного автомобильно-дорожного колледжа

Klymenko Tetyana

Teacher of the High Category

Lozovsky Branch of Kharkiv State Auto and Road College

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ БАНКОВСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ В УКРАИНЕ CURRENT STATE OF BANKING LOANS OF PHYSICAL PERSONS IN UKRAINE

Анотація. У сучасній економіці кредит є одним з основних умов і передумовою економічного розвитку держави, а також важливою і невід'ємною частиною економічного зростання. Це обумовлює розвиток системи кредитування фізичних осіб. Обсяг такого кредитування щорічно збільшується, розширюється перелік банківських послуг фізичним особам. Однак умови конкуренції на ринку кредитування фізичних осіб змушують банки шукати шляхи підвищення ефективності кредитування і забезпечення його привабливості для домогосподарств. Цей процес вимагає не тільки значних інвестицій, великої і розгалуженої мережі відділень банків, сучасних банківських технологій, а й глибокого знання учасниками ринку основ кредитних відносин, розуміння сутності і ролі кредитування фізичних осіб в самій системі кредитних відносин. Кредитування фізичних осіб поширене в усіх країнах світу і є запорукою соціальної та економічної стабільності, держави. .

Держава, в свою чергу, вдосконалює нормативно-правову базу, здійснюючи на регулярній основі контроль за діяльністю суб'єктів і об'єктів системи кредитування фізичних осіб та надає їм державну підтримку і державні гарантії, чим стимулює платоспроможний попит. Крім того держава здійснює вплив на стійкість банківської системи, сприяє розвитку і вдосконаленню її інфраструктури, а також захищає інтереси споживачів фінансових послуг.

У статті розглянуто теоретичні аспекти кредитування домогосподарств, етапи його формування. Зроблено аналіз динаміки обсягів і темпів зростання споживчого кредитування в Україні.

Представлено аналіз сучасного стану банківського кредитування в Україні, в тому числі кредитування фізичних осіб. Проведено аналіз показників динаміки виданих домогосподарствам кредитів. Представлений аналіз показників заборгованості по кредитах, виданих громадянам України. Виявлено основні проблеми в даному сегменті, а також тенденції розвитку системи споживчого кредитування у сучасній Україні.

Ключові слова: *кредит, споживче кредитування, кредитування фізичних осіб, домогосподарства.*

Аннотація. *В современной экономике кредит является одним из основных условий и предпосылкой экономического развития государства, а также важной и неотъемлемой частью экономического роста. Это обуславливает развитие системы кредитования физических лиц. Объем такого кредитования ежегодно увеличивается, расширяется перечень банковских услуг физическим лицам. Однако условия конкуренции на рынке кредитования физических лиц заставляют банки искать пути повышения эффективности кредитования и обеспечения его привлекательности для домохозяйств. Этот процесс требует не только значительных инвестиций, большой и разветвленной сети отделений банков, современных банковских технологий, но и глубокого знания участниками рынка основ кредитных отношений, понимания сущности и роли кредитования физических лиц в самой системе кредитных отношений. Кредитование физических лиц распространено во всех странах мира и является залогом социальной и экономической стабильности, государства. .*

Государство, в свою очередь, совершенствует нормативно-правовую базу, осуществляя на регулярной основе контроль за деятельностью субъектов и объектов системы кредитования физических

лиц и предоставляет им государственную поддержку и государственные гарантии, чем стимулирует платежеспособный спрос. Кроме того государство оказывает влияние на устойчивость банковской системы, способствует развитию и совершенствованию ее инфраструктуры, а также защищает интересы потребителей финансовых услуг.

В статье рассмотрены теоретические аспекты кредитования домохозяйств, этапы его формирования. Сделан анализ динамики объемов и темпов роста потребительского кредитования в Украине. Представлен анализ современного состояния банковского кредитования в Украине, в том числе кредитование физических лиц. Проведен анализ показателей динамики выданных домохозяйствам кредитов. Представлен анализ показателей задолженности по кредитам, выданным гражданам Украины. Выявлены основные проблемы в данном сегменте, а также тенденции развития системы потребительского кредитования в современной Украине.

Ключевые слова: *кредит, потребительское кредитование, кредитование физических лиц, домохозяйства.*

Summary. *In today's economy, credit is one of the main conditions and prerequisites for the economic development of the state, as well as an important and integral part of economic growth. This leads to the development of a lending system to individuals. The volume of such lending increases annually, expanding the list of banking services to individuals. However, the prerequisites of competition in the lending market of individuals make banks look for ways to increase the efficiency of lending and ensure its attractiveness for households. This process requires not only significant investments, large and extensive network of branches of banks, modern banking technologies, but also a profound knowledge of market participants in the basis of credit relations, understanding the nature and role of lending to individuals in the system of*

credit relations. Lending to individuals is widespread in all countries of the world and is a guarantee of social and economic stability of the state. .

The state, in its turn, improves the regulatory framework, exercising control over the activities of entities and objects of the lending system for individuals, on a regular basis, moreover provides them with state support and state guarantees, which stimulates solvent demand.

In addition, the state has an impact on the stability of the banking system, promotes the development and improvement of its infrastructure, as well as protects the interests of consumers of financial services.

The article deals with the theoretical aspects of lending to households, the stages of its formation. The analysis of dynamics of volumes and rates of growth of consumer lending in Ukraine is made. The analysis of the current state of bank lending in Ukraine, including lending to individuals, is presented. The analysis of indicators of dynamics of loans given to households was carried out. The analysis of indicators of debts on loans issued to Ukrainian citizens is given. The main problems in this segment are revealed, as well as trends in the development of the consumer lending system in modern Ukraine.

Key words: *credit, consumer lending, lending to individuals, households.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах ефективне функціонування банківської системи країни може бути ефективним тільки в разі організованого процесу розвитку ринку споживчого кредитування. Під впливом фінансової глобалізації та макроекономічної ситуації роль банківського кредитування в Україні значно зростає.

В економіці розвинених держав кредитування населення сприяє більш повному задоволенню потреб фізичних осіб, а також і створює нові потреби, які необхідні для активізації суспільного виробництва товарів і послуг. При ефективному споживчому кредитуванні оптимально

поєднуються і враховуються інтереси учасників кредитних відносин – держави, банків і позичальників.

Проблема формування системи кредитування домогосподарств зачіпає не тільки питання загального стану грошово-кредитних механізмів країни і банківської системи в цілому, а й механізм кредитування в кожному окремому банку. Послуга кредитування фізичних осіб в Україні надається практично у всіх комерційних банках і різних небанківських кредитних організаціях. Фізичні особи, які раніше традиційно розглядалися як джерело ресурсів для банків, в даний час все частіше стають важливою категорією позичальників в сфері видачі кредитів. Властивість банківського кредиту збільшувати купівельну спроможність використовується домашніми господарствами, що забезпечує нарощування роздрібних портфелів кредитування в банках на сучасному етапі економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці банківського кредитування присвячено чимало праць вітчизняних економістів: В. Я Вовка [3], А. М. Мороза [1], М. Ф. Пуховкіної [1], М. І. Савлука [4] та інших. Водночас, віддаючи належне науковим напрацюванням українських економістів, слід зауважити, що існує потреба в її подальшому дослідженні, оскільки в умовах світової фінансової кризи серйозно постає питання пошуку нових шляхів розвитку ринку банківського кредитування в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає в оцінці сучасного стану та визначенні тенденцій банківського кредитування домогосподарств в Україні на основі вивчення теоретичних та практичних аспектів обраної проблематики.

Виклад основного матеріалу. У сучасній економіці України є важливим розвиток банківської системи та подальше удосконалення

кредитних відносин з позичальниками - юридичними особами та домогосподарствами.

Розвиток кредитування домогосподарств є важливою складовою розвитку банківського кредитування. Ринок споживчого кредитування є сегментом фінансового ринку і включає в себе такі елементи: видача банками споживчих кредитів домогосподарствам, експрес-кредитування, POS-кредитування, яке направлено, безпосередньо, на надання позик в торговельних закладах. Зараз фактично кожен банк має можливість надавати населенню послуги споживчого кредитування.

Питання про стан і динаміку кредитування фізичних осіб в Україні і проблеми його розвитку досить актуальні на сьогоднішній день. Банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми.[5] Користуватися послугами банку може будь-яка фізична чи юридична особа.

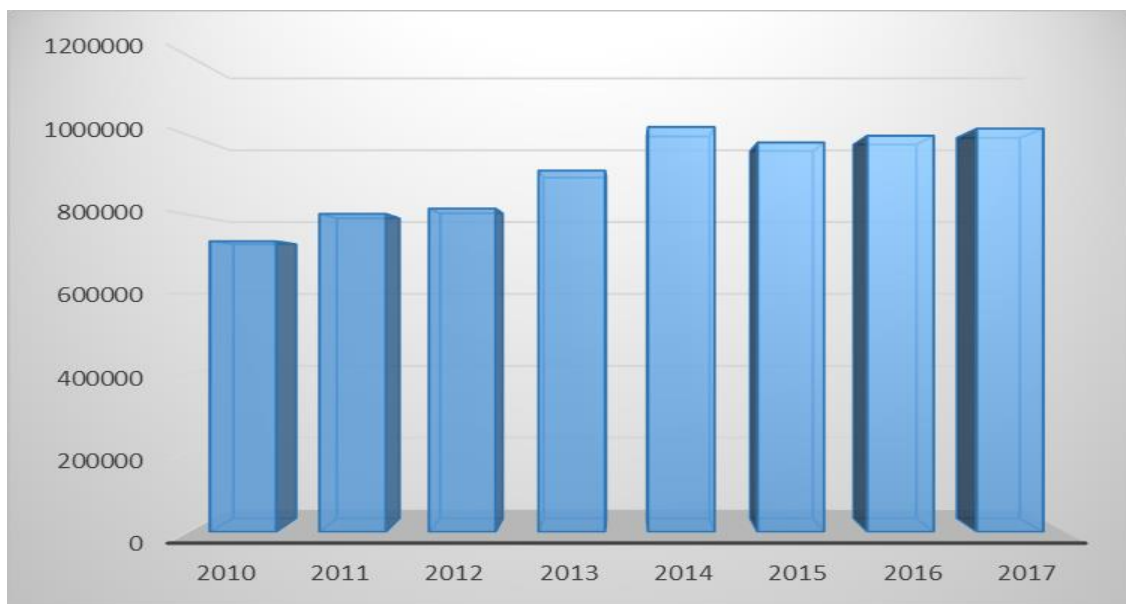
За сім років за період з 2010 року по 2017 рік обсяги кредитних операцій в Україні збільшилися на 283 834 млн. грн. (1016657 млн. грн. – 732823 млн. грн.)

Таблиця 1

**Динаміка кредитів, наданих депозитними корпораціями (крім
Національного Банку України) резидентам (крім депозитних
корпорацій) на кінець року**

роки	кредити (млн. грн.)	абсолютний приріст (млн. грн.)	темп зростання (%)	темп приросту (%)
2010	732823	-	-	-
2011	801809	68 986	109,41	9,41
2012	815142	13 333	101,66	1,66
2013	910782	95 640	111,73	11,73
2014	1020667	109 885	112,06	12,06
2015	981627	-39 040	96,18	-3,82
2016	998682	17 054	101,74	1,74
2017	1016657	17 975	101,80	1,80

Джерело: складено автором на основі [6]

**Рис. 1. Динаміка кредитів, наданих депозитними корпораціями (крім
Національного Банку України) резидентам (крім депозитних корпорацій) на
кінець року**

Джерело: складено автором на основі [6]

Якщо звернути увагу на структуру виданих кредитів, то можна зробити висновок, що за цей же період з 2010 року по 2016 рік доля кредитів, виданих домогосподарствам у загальній сумі виданих кредитів постійно зменшувалась. І тільки у 2017 році можна побачити невелике

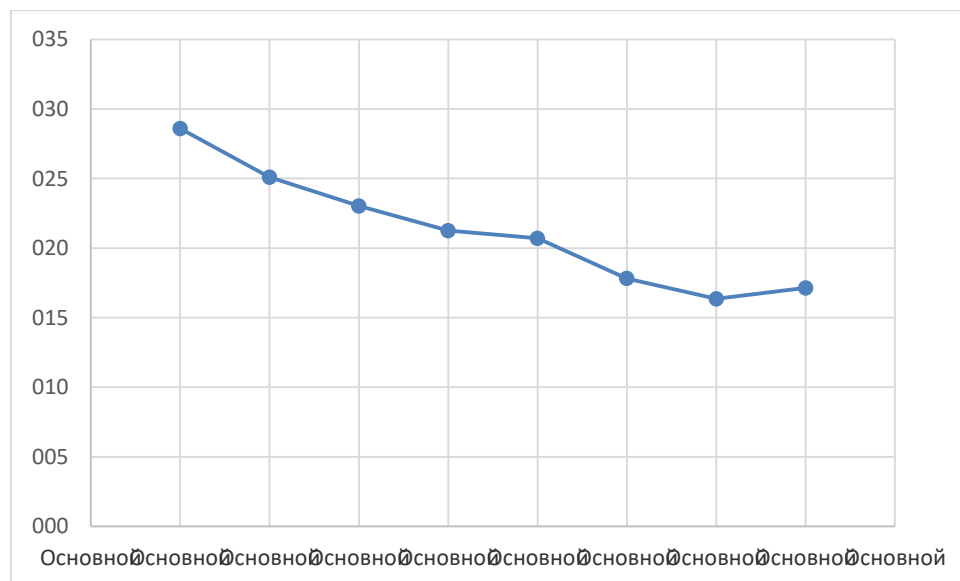
збільшення долі кредитів, виданих домогосподарствам, з 16,35% у 2016 році до 17,13% у 2017 році, тобто на 0,78%.

Таблиця 2

Кредити, надані депозитними корпораціями резидентам у розрізі домашніх господарств у 2010-2017 рр.

роки	обсяг кредитів (млн. грн)	обсяг кредитів, виданий домашнім господарствам (млн. грн.)	відсоток кредитів, виданих домогосподарствам у загальній сумі кредитів (%)
2010	732823	209 538	28,59
2011	801809	201 224	25,10
2012	815142	187 629	23,02
2013	910782	193 529	21,25
2014	1020667	211 215	20,69
2015	981627	174 869	17,81
2016	998682	163 333	16,35
2017	1016657	174 182	17,13

Джерело: складено автором на основі [6]

Рис. 2. Кредити, надані депозитними корпораціями резидентам у розрізі домашніх господарств у 2010-2017 рр.

Джерело: складено автором на основі [6]

Як свідчить аналіз даних, наведених у табл.3, кредитування домогосподарств за період 2010-2017рр здійснювалося нерівномірно. У 2011 році темпи приросту склали -3,97%, у 2012 році – -6,76% і у 2013 році

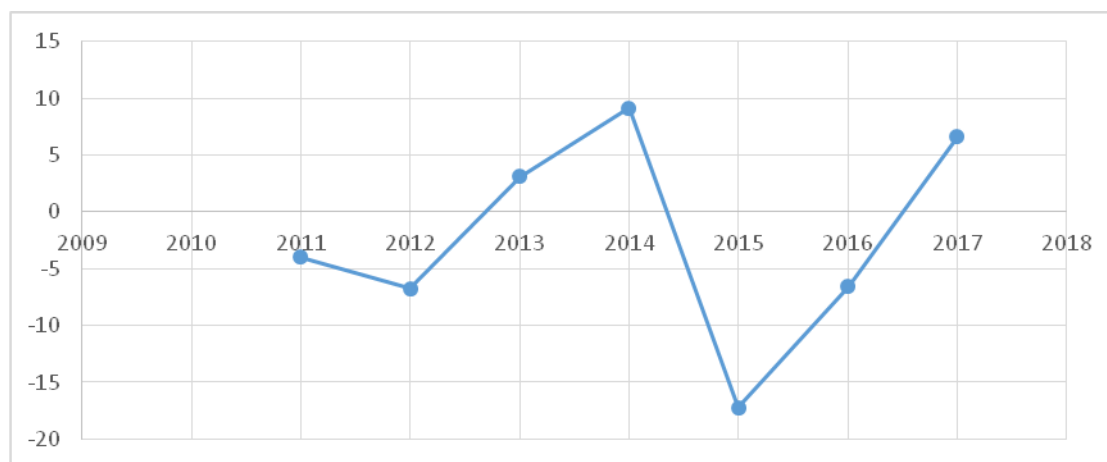
– 3,14% , у 2014 – році 9,14%. У 2015р. у зв'язку зі складним політичним і економічним становищем України темпи приросту кредитування домогосподарств скорочуються і складають -17,21% у 2015 році і -6,60% у 2016 році. . Але вже у 2017 р. можна побачити поживлення споживчого кредитування. Темпи приросту кредитів, виданих домогосподарствам за цей період, склали 6,64%.

Таблиця 3

Темпи приросту кредитування домогосподарств

рік	абсолютне значення (млн. грн.)	абсолютний приріст (млн. грн.)	темп зростання (%)	темп приросту (%)
	всього			всього
2010	209 538			
2011	201 224	-8 314	96,03	-3,97
2012	187 629	-13 595	93,24	-6,76
2013	193 529	5 900	103,14	3,14
2014	211 215	17 686	109,14	9,14
2015	174 869	-36 346	82,79	-17,21
2016	163 333	-11 536	93,40	-6,60
2017	174 182	10 849	106,64	6,64

Джерело: складено автором на основі [6]

Рис. 3. Темпи приросту кредитування домогосподарств

Джерело: складено автором на основі [6]

Серед банківських кредитів, що надані домогосподарствам найбільшу частку займають споживчі кредити.

Таблиця 4

**Кредити, надані депозитними корпораціями домашнім господарствам,
за цільовим спрямуванням у 2010-2017 рр.**

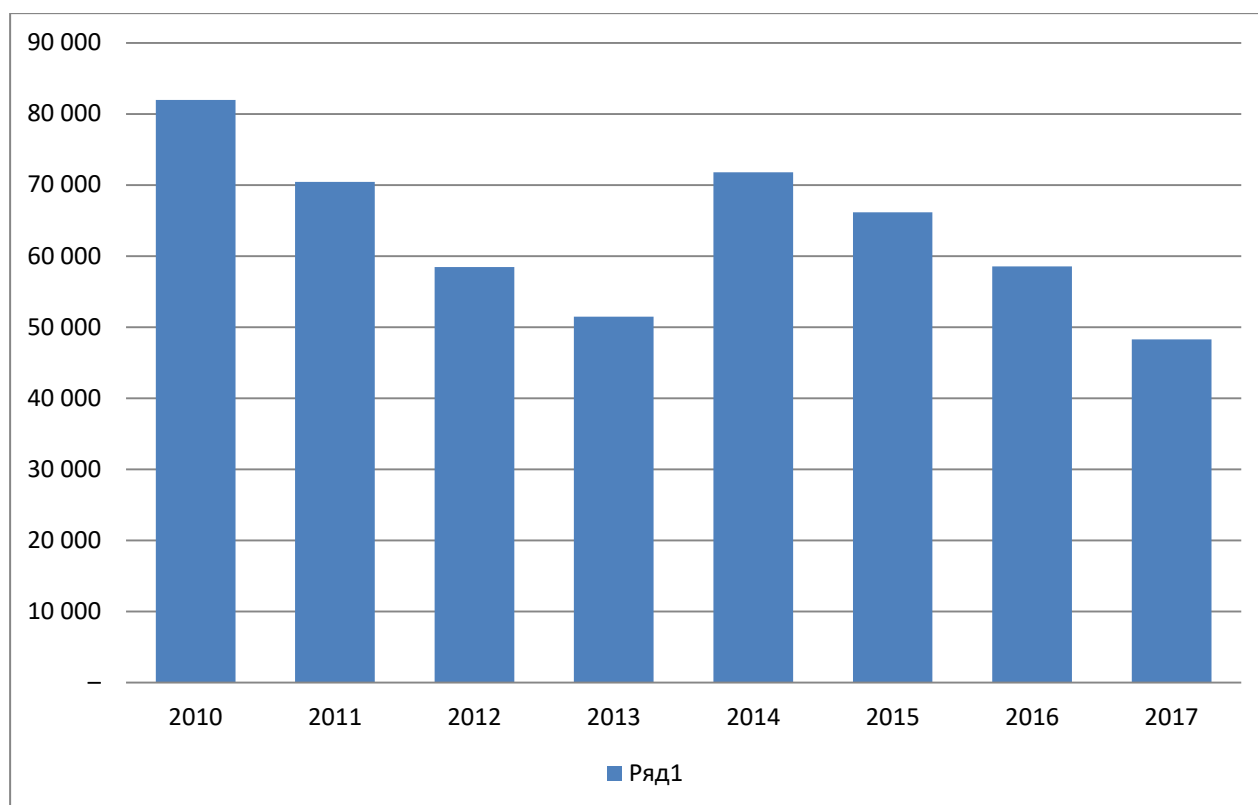
період	усього	споживчі кредити		На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості		Інші кредити	
		всього (млн. грн.)	%	всього (млн. грн.)	%	всього (млн. грн.)	%
2010	209 538	122 942	59	81 953	39	4 643	2,2
2011	201 224	126 192	63	70 447	35	4 585	2,3
2012	187 629	125 011	67	58 427	31	4 191	2,2
2013	193 529	137 346	71	51 447	27	4 736	2,4
2014	211 215	135 094	64	71 803	34	4 318	2,0
2015	174 869	104 879	60	66 169	38	3 821	2,2
2016	163 333	101 528	62	58 549	36	3 255	2,0
2017	174 182	122 066	70	48 268	28	3 848	2,2

Джерело: складено автором на основі [6]

Рис. 3. Споживчі кредити, надані депозитними корпораціями домашнім господарствам у 2010-2017 рр.

Джерело: складено автором на основі [6]

Рис. 4. Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості, надані депозитними корпораціями домашнім господарствам у 2010-2017 рр.

Джерело: складено автором на основі [6]

Так у 2017 році питома вага споживчих кредитів становила 70 %, кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості – 28%, інші кредити – 2,0 % від загального обсягу наданих банківськими установами кредитів (див. табл. 4).

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі проведеного аналізу сучасного стану та розвитку ринку банківського кредитування домогосподарств в Україні можна зробити наступні висновки:

1. Протягом 2010-2017 років кредитування банківськими установами фізичних осіб було нерівномірним. Обсяги споживчого кредитування почали активно розвиватися в нашій країні у 2010 році, досягнувши максимуму у 2014 році. З 2015 року розпочався спад банківського кредитування фізичних осіб. У 2017 році ситуація у сфері

банківського споживчого кредитування в Україні починала поступово відновлюватися.

2. Сучасному стану кредитування фізичних осіб притаманні зниження обсягів кредитування, зменшення частки кредитів фізичним особам у загальній сумі кредитів.

3. Основними проблемами банківського споживчого кредитування є розвиток інфляційних процесів, зменшення реальної заробітної плати, девальвація національної грошової одиниці, низька платоспроможність фізичних осіб, висока вартість споживчих кредитів.

4. Ефективне здійснення кредитної діяльності банківських установ і можливість одержання кредитів фізичними особами значною мірою залежить від кредитоспроможності позичальників.

5. Для запобігання появі проблемної заборгованості банківським установам потрібно відмовитися від агресивної кредитної політики, а проводити традиційний вид кредитної політики при наданні споживчих кредитів. Це може бути детальна перевірка доходів позичальників. Це сприятиме забезпеченню інтересів як банківських установ, так і позичальників - фізичних осіб у сучасних умовах фінансово-економічної кризи.

6. Для активізації та успішного розвитку споживчого кредитування банківським установам слід використовувати відсоткові важелі, зокрема зменшити відсоткові ставки за користування споживчими кредитами, що збільшить його доступність для ширшого кола платоспроможних клієнтів – фізичних осіб.

Література

1. Банківські операції [Текст]: підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. А. М. Мороза. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2008. – 608 с.

2. Бондар, О. П. Банківське споживче кредитування населення [Електронний ресурс] / О. П. Бондар // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції Науковий журнал 2009. – № 4. – С. 68-83 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nvfbi/2009_4/Magazine_04_09_st12_pp68-83.pdf
3. Вовк, В. Я. Кредитування і контроль [Текст]: навчальний посібник / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К.: Знання, 2008. – 463 с.
4. Гроші та кредит [Текст]: підручник. – 5-те вид., без змін / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін. ; За заг. ред. М. І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2008. – 744 с.
5. Закон України «Про банки і банківську діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30).
6. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

References

1. Bankivsjki operaciji [Tekst]: pidruchnyk / A. M. Moroz, M. I. Savluk, M. F. Pukhovkina ta in. ; za zagh. red. A. M. Moroza. – [3-tje vyd., pererob. i dop.]. – K.: KNEU, 2008. – 608 s.
2. Bondar, O. P. Bankivsjke spozhyvche kredytuvannja naseleonnja [Elektronnyj resurs] / O. P. Bondar // Naukovyj visnyk: Finansy, banky, investyciji Naukovyj zhurnal 2009.– № 4. – С. 68-83. – Rezhym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nvfbi/2009_4/Magazine_04_09_st12_pp68-83.pdf
3. Vovk, V. Ja. Kredytuvannja i kontrolj [Tekst]: navchalnyj posibnyk / V. Ja. Vovk, O. V. Khmelenko. – K.: Znannja, 2008. – 463 s.

4. Ghroshi ta kredyt [Tekst]: pidruchnyk. – 5-te vyd., bez zmin / M. I. Savluk, A. M. Moroz, I. M. Lazepko ta in. ; Za zagh. red. M. I. Savluka. – K.: KNEU, 2008. – 744 s.
5. Zakon Ukrainy «Pro banky i bankivsjku dijalnistj» (Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy (VVR), 2001, # 5-6, st.30).
6. Official online representation of the National Bank of Ukraine [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>